

Wychowawcza rola rodziny

mgr Małgorzata Żelazna

Pojęcie rodziny

Rodzinę określamy jako grupę **bliskich sobie ludzi**, połączonych określonego rodzaju wspólnotą: formalną, majątkową, terytorialną.

Funkcje rodziny polegają na **stworzeniu każdemu z jej członków prawidłowych warunków do rozwoju, na ochronie i trosce o nich.**

Warunkiem prawidłowego funkcjonowania rodziny jest rodzinna funkcjonalność, tzn. wzajemne wsparcie członków rodziny w **zaspokajaniu indywidualnych potrzeb i rozwoju jednostek**, przy jednoczesnym **budowaniu poczucia jedności i tożsamości rodzinnej.**
(Janicka, Liberska, 2021)

Rola matki

Najważniejszą funkcją pełnioną przez matkę jest funkcja ekspresyjna. Jej zadaniem jest wytworzenie silnego połączenia emocjonalnego między członkami rodziny. Jest to „umiejętność zespolenia psychicznego członków rodziny, stworzenia atmosfery wzajemnego zrozumienia i życzliwości, czyli mniej więcej tego, co potocznie nazywamy ciepłem rodzinnym”. Dzięki takiej relacji dziecko odczuwa poczucie bezpieczeństwa, co staje się fundamentem jego rozwoju moralnego.

Rola ojca w wychowaniu dziecka jest gwarancją jego właściwego rozwoju psychospołecznego. Zwykle od ojca oczekuje się zaradności, siły, dzielności, czuwania nad przestrzeganiem norm społecznych, odpowiedzialności za podejmowane zadania i stwarzania oparcia dla żony i wszystkich członków rodziny. Ojciec bowiem stanowi źródło męskich wzorców. Jego zachowanie jest odmienne od wzorów zachowań kobiety, dlatego tak **ważne okazuje się to, by w procesie wychowania dziecka uczestniczyli obydwój rodzice.**

POTRZEBY

Na całym świecie dzieci potrzebują nauki i zabawy. Ale nie tylko. Chcą same za siebie decydować, o tym co robią i chcą być traktowane z miłością i szacunkiem.

Dziecko w pierwszym okresie życia ma zupełnie inne potrzeby niż starsze dziecko, młodzież czy dorośli. Potrzeby psychofizyczne zmieniają się wraz z wiekiem.

Potrzeba bliskości

Potrzeba bezpieczeństwa

Potrzeba identyfikacji

Potrzeba autentyczności

Potrzeba autonomii

Potrzeba uwagi pełnej miłości

Potrzeba empatii

Potrzeba równości

Potrzeba szacunku

Potrzeba humoru i przyjemności

Potrzeba zabawy i nauki

Dopiero, gdy potrzeby dziecka są zaspokojone jest ono szczęśliwe.

W pierwszych latach życia dziecka najważniejszymi potrzebami są te, które nazywamy biologicznymi.

POTRZEBY BIOLOGICZNE:

- **potrzeba snu,**
- **potrzeba jedzenia,**
- **potrzeba opieki,**
- **potrzeba miłości,**
- **potrzeba bliskości,**
- **potrzeba bezpieczeństwa.**

Aby poznać potrzeby dziecka i pomóc mu znaleźć sposoby na zaspokajanie ich i radzenie sobie w sytuacjach, kiedy nie są one zaspokojone, warto pamiętać o tym, by:

- > obserwować dziecko oraz jego reakcje i zachowania w różnych miejscach i sytuacjach;**
- > nie “rzucić” dziecka na głęboką wodę, a powoli stopniować trudności;**
- > zwracać uwagę na złe samopoczucie dziecka.**

POTRZEBA BEZPIECZEŃSTWA - jedna z najważniejszych potrzeb jaką należy zapewnić dziecku od pierwszych dni jego życia. To dzięki temu dziecko ma możliwość rozwijać się w prawidłowy sposób. Odczuwanie przez dziecko lęku niesie za sobą takie konsekwencje jak zahamowanie naturalnej ciekawości rzeczy znanych i nieznanymi.

Aby zaspokoić potrzebę poczucia bezpieczeństwa należy:

- **zapewnić przewidywalność dnia i starać się informować dziecko o zmianach;**
- **zadbać o to, aby poranki i wieczory zawsze wyglądały podobnie;**
- **przygotować dziecko przed wizytą w nowym miejscu, np. obejrzyć zdjęcia, porozmawiać co tam będzie się działo lub co może się wydarzyć.**

POTRZEBA BLISKOŚCI - często płacz dziecka jest informacją, że potrzebuje być blisko rodzica. Szczególnie młodszym dzieciom jest trudno przyzwyczać się do tego, że żyje jako odrębny człowiek. Obecność mamy, jej głos czy dotyk daje znać dziecku, że mama jest blisko i jest bezpieczne.

Co poza tym:

- **przytulać kiedy tylko dziecko będzie tego potrzebowało;**
- **spędzać wspólnie czas bez ekranu;**
- **ważne jest , aby nie zostawiać dziecka samego w pokoju, kiedy jest smutne lub zdenerwowane.**

POTRZEBA AUTONOMII - można ją zauważyć u najmłodszych poprzez odwracanie wzroku lub główki przez dziecko, które w ten sposób komunikuje, że ma już dość kontaktu.

Co można zrobić, aby zapewnić dziecku potrzebę autonomii:

- stopniowo zrezygnować z nadmiernej kontroli nad czynnościami wykonywanymi przez dziecko i dać mu możliwość spróbowania i doświadczania samemu świata;
- stwarzać przestrzeń do decydowania o sobie, a także o swoich obowiązkach;
- czekajmy na udzielenie pomocy dziecku do momentu, kiedy samo o to poprosi;
- nie narzucajmy dziecku swoich rozwiązań i nie odpowiadajmy “Nie, bo nie”, gdyż wtedy dajemy dziecku znać, że jego zdanie się nie liczy.

POTRZEBA SZACUNKU ORAZ UZNANIA - należy podtrzymywać u dzieci naturalną chęć dążenia do czegoś, co zapewni im poczucie szacunku do samego siebie oraz godności.

Aby zapewnić dziecku potrzebę szacunku warto:

- **słuchać uważnie dziecka;**
- **szanować indywidualność;**
- **dostrzegać nawet najdrobniejsze osiągnięcia;**
- **stwarzać możliwości wykazania się;**
- **wierzyć w możliwości swojego dziecka;**
- **starajmy się nie decydować za dziecko i nie ignorować jego potrzeb.**

POTRZEBA BYCIA WYSLUCHANYM tkwi w każdym z nas. Dziecko, gdy dostaje możliwość wypowiedzenia się i bycia wysłuchanym doświadcza pewnej zmiany w oczach osoby, która go w danym momencie wysłuchiwała. Nie ważne czy słuchacz wszystko zrozumiał, bo ważniejsze jest wtedy, aby dziecko mogło poczuć się akceptowane i ważne.

Co zrobić, aby ułatwić zaspokojenie tej potrzeby:

- **okazywać realne zainteresowanie tym co mówi dziecko - zadawać pytania pełne ciekawości, próbować zrozumieć punkt widzenia dziecka;**
- **porzucić na chwilę własną perspektywę i zastanowić się, co może teraz czuć i myśleć dziecko;**
- **nazywać emocje i potrzeby, gdyż pomaga to dzieciom nauczyć się nazywać to, co czują, daje oddech i dziecko ma wtedy poczucie , że ktoś naprawdę je rozumie lub przynajmniej chce zrozumieć.**

MONOLOG ≠ KOMUNIKACJA DWUSTRONNA ≠ DIALOG

MONOLOG - komunikacja przebiega jedynie od nadawcy do odbiorcy przy braku troski o to, czy komunikat został odebrany.

Ten rodzaj komunikacji występuje w rodzinach, w których realizuje się typ rodzicielstwa autorytarnego., tzn. pełnienie roli rodzicielskiej sprowadza się do wydawania poleceń, nakazów i zakazów oraz kontrolowania zakresu ich przestrzegania. (Janicka, Liberska, 2021)

KOMUNIKACJA DWUSTRONNA ≠ DIALOG

Czym więc jest ten **DIALOG**?

- **Jest rozmową, w której obie strony dążą do wzajemnego zrozumienia.**
- **Jest sposobem wyrażenia szacunku do drugiej osoby.**
- **Jest podstawą budowania zaufania w rodzinie, czy zespole.**

KOMUNIKACJA

- 1) Zrezygnuj z ocen i osądów,
- 2) dziel się swoimi spostrzeżeniami (obserwacja);
- 3) mów wprost, co czujesz (uczucie)
- 4) i czego potrzebujesz (potrzeba);
- 5) proś zamiast rozkazywać (prośba).

“Porozumienie bez przemocy” M. Rosenberg

Mów wprost, jakie są Twoje oczekiwania. Nie licz na to, że ktoś domyśli się, czego chcesz. Im wyraźniej określisz, czego potrzebujesz, tym większa szansa, że spełni się Twoje oczekiwanie.

“Ale chce mi się pić...”

“Czy możesz przynieść mi szklankę wody”

Mów czego chcesz, zamiast czego nie chcesz.

“Nie wchodź do domu w butach”

“Chciałabym, żebyś zdejmował buty przed wejściem do domu”.

Dziel się spostrzeżeniami, ale powstrzymaj się od oceny.

Marek jest spóźnialski. Marek zawsze się spóźnia.

Marek spóźnił się na nasze spotkania 3 razy.

Stosuj komunikaty „ja”, zamiast „ty”.

„Denerwujesz mnie.”

„Jestem zdenerwowana.”

Stosuj wzmacniające komunikaty

Naturalnie, nie od razu i nie zawsze jego pomoc będzie wykonana perfekcyjnie. Ważne więc, żeby na początku doceniać naszego małego pomocnika już za inicjatywę. Nie skupiać się na efekcie, ale na zaangażowaniu w powierzone mu zadanie.

Bardzo istotne są pozytywne i wzmacniające komunikaty również w takich sytuacjach, kiedy dziecku coś się nie uda. Przykład:

Dziecko odnosi do kuchni talerz po obiedzie. Po drodze rozlewa resztkę zupy na podłogę. Zamiast skupiać uwagę na rozlanej zupie. Doceńmy to, że dziecko się angażuje. Zaproponujmy mu wspólne sprzątnięcie wówczas dziecko otrzymuje sygnał, że rodzic czuje wdzięczność za pomoc. Nie ma pretensji, że tym razem jeszcze nie wyszło perfekcyjnie.

Przykład nieprawidłowej komunikacji:

Małe dziecko przytula się do matki: *Mamusiu, kochasz mnie?*

Matka: *Oczywiście, że Cię kocham, ale teraz idź się bawić, bo jestem bardzo zajęta. Gotuję dla ciebie obiadek.*

Komunikacja nieprawidłowa, ponieważ dziecko jednocześnie otrzymuje dwa sprzeczne komunikaty: kocham Cię, ale nie mam dla Ciebie czasu ...

ZASADY i GRANICE?

Dzieci potrzebują jasności. Jeśli znają swoje granice, czują się bezpiecznie. Wiedzą czego oczekiwać, i to co daje im poczucie spokoju.

Dzieci będą przestrzegały zasad, jeśli zrozumieją ich sens.

Możemy tworzyć zasady wraz z dziećmi od około 3 roku życia.

Pomagając rodzicom, dzieci:

- **Uczą się odpowiedzialności, rozwijają poczucie sprawczości:** dzieci, które uczestniczą w obowiązkach domowych, uczą się, że ich działania mają realny wpływ na otoczenie. Poznają mechanizm i znaczenie konsekwencji, jeśli coś się nie uda.
- **Rozwijają umiejętności:** uczestniczenie dziecka w prostych obowiązkach, takich jak sprzątanie swojego pokoju czy pomoc w przygotowaniu posiłków, pozwala mu na rozwijanie umiejętności, takich jak planowanie, organizacja czasu czy motoryka. I tak na przykład:
 - wkładanie, wyjmowanie naczyń ze zmywarki: ćwiczy obręcz barkową, zdolności manualne.
 - składanie skarpetek w pary: trenowanie spostrzegawczości, motoryka mała.
- **Uczą się współpracy:** wykonywanie obowiązków domowych może być sposobem na naukę współpracy z innymi członkami rodziny. Dziecko może pomagać w przygotowaniu posiłków, zmywaniu naczyń czy sprzątanii, co uczy go, jak działać w grupie.
- **Uczą się samodzielności:** wykonywanie zadań domowych to ważna umiejętność.
- **Wzmacniają poczucie własnej wartości:** dziecko, które pomaga w wykonywaniu obowiązków domowych, czuje się potrzebne i docenione. To pozytywnie wpływa na jego poczucie własnej wartości i samoocenę.

Nie zamęczaj i nie wyręczaj

Ustalenie obowiązków z dzieckiem w domu powinno być procesem wspólnym i elastycznym. Przede wszystkim starajmy się wzmacniać dziecięcą naturalną chęć pomagania i angażowania się. Stwórzmy atmosferę, w której obowiązki staną się naturalną chęcią dbania o wspólną przestrzeń. Oto kilka kroków, które mogą być pomocne:

- **Zastanów się, jakie zadania są odpowiednie dla wieku i umiejętności twojego dziecka.** Dziecko w wieku przedszkolnym może pomagać w prostych zadaniach, takich jak sprząkanie zabawek, ścielenie swojego łóżka czy pomoc w zmywaniu naczyń. Dziecko starsze może pomagać w bardziej skomplikowanych zadaniach, takich jak gotowanie, pranie, sprząkanie całego pokoju czy pomoc w zrobieniu zakupów.
- **Wyjaśnij cel.** Przedstaw dziecku, dlaczego angażowanie się w domowe obowiązki jest ważne. Na przykład, że pomaganie w sprząkaniu pozwala utrzymać porządek w domu, wówczas przyjemniej się w nim odpoczywa.
- **Zaproponuj dziecku kilka różnych zadań i pozwól mu wybrać to, które chce wykonywać.** Dziecko będzie bardziej zmotywowane do wykonywania obowiązków, jeśli samo zdecyduje, które z nich chce wykonywać. W ten sposób poczuje się bardziej zaangażowane i odpowiedzialne. „*Co byś chciał zrobić jako pierwsze: układanie książeczek czy podlejemy razem kwiatki*”?

- **Określ konkretne zadania i czas ich wykonania.** Dla dziecka ważne jest, aby wiedziało, czego od niego oczekujesz i kiedy ma wykonać dane zadanie. Możesz np. ustalić, że dziecko będzie sprzątać swoje zabawki po zabawie lub zmywać naczynia po każdym posiłku.
- **Określ precyzyjnie oczekiwania wobec dziecka.** „*Pościel łóżko i poukładaj zabawki na półce*” zamiast „*posprzątaj w pokoju*”.
- **Daj wybór.** Dziecko może być bardziej skłonne do pomagania w obowiązkach domowych, jeśli ma wpływ na to, co robi. Na przykład, poproś dziecko, czy woli sprzątać zabawki przed, czy po kąpieli.
- **Pamiętaj, dzieci uczą się przez obserwację.** Widzą, w jaki sposób dbamy o siebie i innych, a nie zmuszamy się do wykonywania obowiązków. Ma to znaczenie, czy oboje rodzice dbają o dom i o siebie nawzajem. Wtedy bardziej prawdopodobne, że nasze dzieci będą działać w podobny sposób.
- **Zrób to w sposób zabawny.** Wykonanie obowiązków może być traktowane jako zabawa. Na przykład, możesz poprosić dziecko, aby pomogło w układaniu klocków na półkach, a następnie zrobić z nich wieżę.

“WIERNA KOPIA”

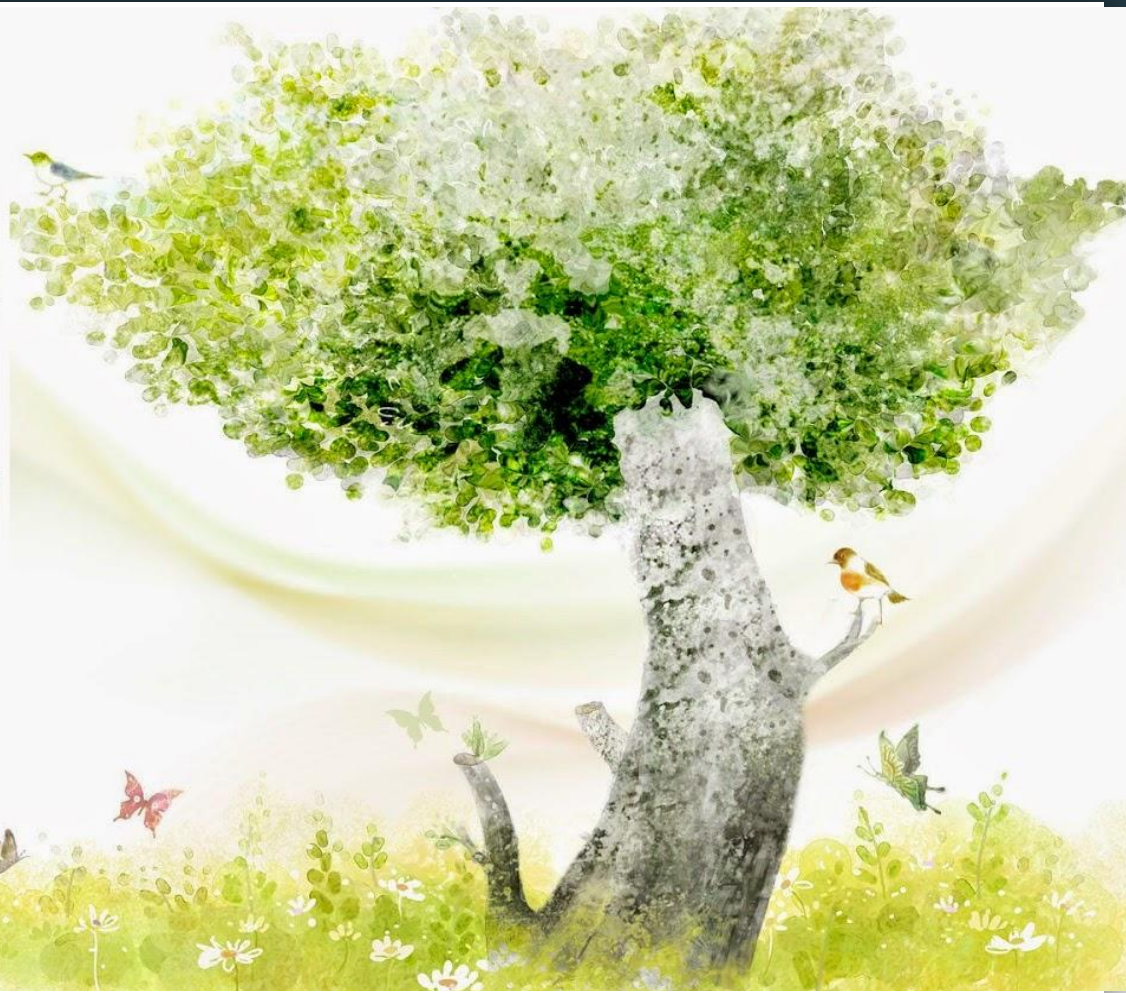
Ważne jest żeby rodzice byli żywym przykładem.

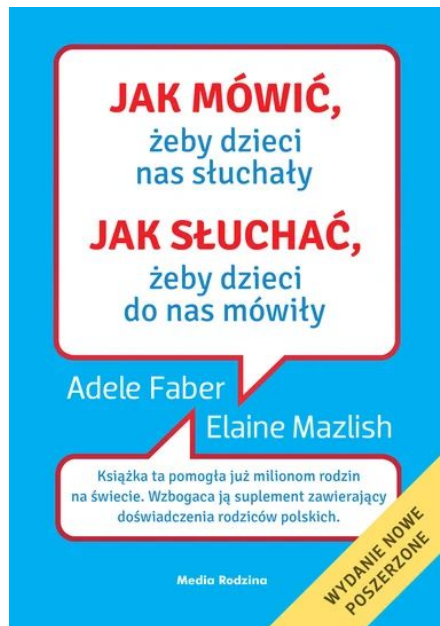
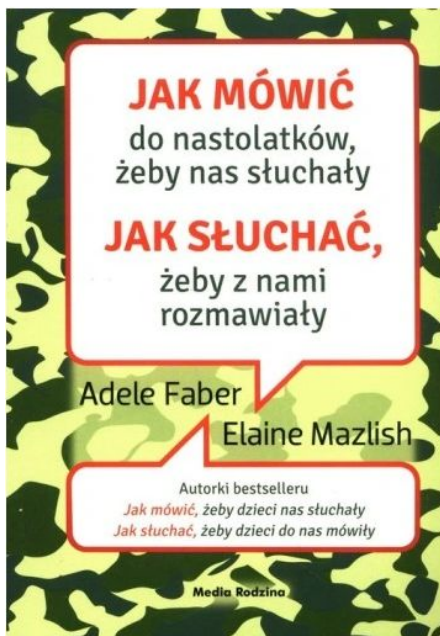
Dzieci do lat 7 uczą się głównie przez imitację.

Jeśli doświadczają przemocy lub braku szacunku w swoim otoczeniu, to właśnie będą naśladować.

Są tylko
DWA RZECZY,
w które można wyposażyć
własne dzieci:
Pierwszą są **KORZENIE**,
a drugą
– **SKRZYDŁA**.
Holding Carter

Polecamy literaturę:

1. *“Jak mówić do nastolatków, żeby nas słuchały. Jak słuchać, żeby z nami rozmawiały”* Faber A., Mazlish E.
2. *“Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały. Jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły”* Faber A., Mazlish E.

BIBLIOGRAFIA

1. Psychologia rodziny, red. nauk. Janicka Iwona, Liberska Hanna, wyd. PWN, Warszawa 2021
2. Psychologia rozwojowa dla klinicystów, Sokołowska Ewa, Zabłocka-Żytka Lidia, wyd. Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2013
3. Dorastanie w zaufaniu, Mol Justine, Uitgeverij SWP Amsterdam, 2005
4. Pedagogika rodziny, Kawula Stanisław, Brągiel Józefa, Janke Andrzej, wyd. Adam Marszałek, Toruń 2022
5. Porozumienie bez przemocy, Rosenberg Marshall
6. Żernik Klaudia, “Rola i znaczenie rodziców w życiu dziecka” w Nauczyciel i Szkoła

Dziękuję za uwagę...